

การประเมินผลหลักสูตร

มณีนภา ชุตินุตร*

คำว่า “หลักสูตร” มีผู้ให้ความหมายในหลายลักษณะ แต่ที่จะกล่าวในบทความนี้คือ หลักสูตรสถานศึกษาซึ่งหมายถึง กรอบ แนวทาง หรือแผน ที่สถานศึกษาจะนำไปใช้ในการ ออกแบบการจัดการเรียนการสอน และจัดการเรียนรู้ ให้สนองหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาผู้จัดทำจำเป็นต้องศึกษาข้อมูล อย่างกว้างขวาง เพื่อจะได้นำมากำหนดควิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย สมรรถนะ คุณลักษณะอันพึง ประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร และเนื้อหาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเมื่อได้ทำหลักสูตร เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้จัดทำหลักสูตรยังมีคำถามซึ่งจำเป็นต้องตอบอีกว่า หลักสูตรที่ได้ นั้น เป็นหลักสูตรที่ดีและใช้การได้ดีหรือไม่ ซึ่งก็หมายความว่า ผู้จัดทำหลักสูตรจำเป็นต้อง ประเมินผลหลักสูตรที่ตนสร้างขึ้นว่า หลักสูตรนั้นเป็นหลักสูตรที่ดี ไม่ดี มีจุดเด่น และจุดด้อย ตรงไหน และเมื่อมาถึงขั้นนี้ ผู้จัดทำหลักสูตรมักจะประสบกับปัญหาว่าจะประเมินผลหลักสูตร อย่างไร และหลังจากที่ได้ทดลองใช้หลักสูตรไปแล้ว ผู้จัดทำหลักสูตรก็จำเป็นต้องติดตาม ดูผลว่า หลักสูตรนั้นใช้ได้ผลประการใด มีปัญหาและข้อบกพร่องอะไรบ้าง สรุปแล้ว ก็หมายความว่า หลังจากที่ได้ทดลองใช้หลักสูตรไปแล้ว ผู้จัดทำหลักสูตรจำเป็นต้องประเมิน หลักสูตรนั้นอีกครั้งหนึ่ง หรือหลายครั้ง เพื่อพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรที่จัดทำให้ดีขึ้น ดังนั้น จุดหมายของบทความนี้ก็เพื่อเสนอแนวทางบางประการในการประเมินผลหลักสูตร

1. ความเป็นมาของแนวคิดเรื่องการประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตรเริ่มได้รับความสนใจในวงการศึกษามาตั้งแต่ปี ค.ศ.1930 โดย Tyler ได้เป็นผู้ริเริ่มให้คำนิยามของการศึกษาว่า การศึกษาคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้น การประเมินผลหลักสูตร จึงมุ่งที่การเปลี่ยนแปลงเป็นจุดสำคัญ ซึ่งก็หมายความว่า จะมีการวัดผล โดยเอาจุดหมายเป็นที่ตั้ง และพิจารณาว่า ได้มีพฤติกรรมอะไรที่เปลี่ยนแปลงไปตามจุดที่ มุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ ตามแนวคิดนี้ภาพพจน์ของการจัดทำหลักสูตรก็คือ ผู้จัดทำหลักสูตร จะต้องสามารถวางจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนหรือมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สามารถจะช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนหรือมีพฤติกรรมไปตามที่ ต้องการ บทบาทของการประเมินผลหลักสูตร จะอยู่ที่การช่วยชี้ให้เห็นจริงว่าได้มีการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายจริงหรือไม่ อย่างไร

---

* ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3

ต่อมา สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และคณะได้ให้แนวคิดใหม่เกี่ยวกับการประเมินผล หลักสูตรว่า การประเมินผลหลักสูตร คือ กระบวนการในการหาข้อมูล เก็บข้อมูล เพื่อนำมาใช้ ให้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ และในปี ค.ศ.1963 ครอนบัค (Cronbach) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลหลักสูตรไว้ว่า การประเมินผลหลักสูตร หมายถึง การ รวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูล เพื่อการตัดสินใจในเรื่องของโปรแกรมการศึกษา

จากแนวคิดของ Stufflebeam และ Cronbach ต่างมีความเห็นตรงกันในแง่ที่ว่า การ ประเมินผลเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและลงความเห็นว่ามีคุณค่าหรือไม่

2. จุดมุ่งหมายในการประเมินผลหลักสูตร

โดยทั่ว ๆ ไป การประเมินผลหลักสูตรใด ๆ ก็ตาม จะมีจุดมุ่งหมายคล้ายคลึงกันอยู่ 3 ประการ คือ

1. เพื่อหาคูณค่าของหลักสูตร โดยดูว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นสามารถสนอง วัตถุประสงค์ที่หลักสูตรต้องการหรือไม่ หรือดูว่าหลักสูตรช่วยให้ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้หรือไม่ นั่นเอง

2. เพื่อตัดสินใจการกำหนดหลักสูตร ตลอดจนการบริหารงานและการสอนตาม หลักสูตรเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องหรือไม่

3. เพื่อวัดผลดูว่า ผลผลิตคือผู้เรียนเป็นอย่างไร

ส่วนระยะเวลาในการประเมินผลหลักสูตร ควรแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เมื่อสร้างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้สร้างหลักสูตรจะประเมินผล หลักสูตรว่าหลักสูตรที่สร้างเสร็จดี หรือไม่ดีเพียงใด

ระยะที่ 2 หลังจากทีสร้างเสร็จและนำไปทดลองใช้ระยะหนึ่ง ผู้สร้างหลักสูตร ควรประเมินผลหลักสูตรดูว่า หลักสูตรที่ได้ใช้ไปนั้น ได้ผลเพียงไร เพื่อที่จะตัดสินใจควรใช้ หลักสูตรนั้นต่อไปหรือไม่ หรือจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไร

3. วิธีการประเมินหลักสูตร

วิธีการประเมินผลหลักสูตรมีหลายวิธีหรือหลายรูปแบบ แต่จะขอนำเสนอเพียงบางวิธี ที่คิดว่าสะดวกต่อการนำไปใช้ ดังนี้

แบบที่ 1 การประเมินผลหลักสูตร โดยวิธี Checklist

การประเมินหลักสูตรโดยวิธี Checklist เหมาะสำหรับการใช้ในการประเมินตัวหลักสูตร โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

- 1) กำหนดหัวข้อที่ต้องการจะประเมิน พร้อมทั้งคุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการประเมิน ซึ่งคุณสมบัตินี้ก็คือ เกณฑ์ที่ผู้สร้างหลักสูตรได้ตั้งขึ้นเพื่อเป็นแนวในการสร้างหลักสูตร
- 2) นำเกณฑ์ที่กำหนดมาตรวจสอบกับหลักสูตรที่สร้าง ว่าหลักสูตรที่จัดทำมีคุณสมบัติครบตามที่กำหนดไว้หรือไม่
- 3) ในกรณีที่มีให้ตรวจสอบต่อไปว่ามีคุณภาพตามที่กำหนดอยู่ในระดับใดและมีข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขหรือไม่อย่างไรให้ใส่ในช่องข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข

ตัวอย่างแบบประเมินที่มีลักษณะเป็น Checklist

รายการ	ระดับคุณภาพ			ข้อเสนอแนะปรับปรุง/แก้ไข
	3	2	1	
1. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	.....	.....	.....	.....
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์				
2.1 มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	.....	.....	.....	.....
2.2 มีความสอดคล้องกับเป้าหมายจุดเน้น กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น	.....	.....	.....	.....
2.3 สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน	.....	.....	.....	.....

แบบที่ 2 การประเมินผลหลักสูตรวิธีของ Stake

Stake ได้กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตร จะต้องพิจารณาข้อมูลใน 3 ส่วน ได้แก่

1. **ปัจจัยพื้นฐาน (antecedents)** ได้แก่ คุณลักษณะ หรือคุณสมบัติของนักเรียนและครู เนื้อหาสาระในหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน
2. **กิจกรรมการเรียนรู้ (transactions)** หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ทั้งสิ้น ได้แก่ เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอน การจัดลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมทางสังคม วิธีการสอนของครู เป็นต้น

3. **ผลผลิต (Outcomes)** หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เจตคติของนักเรียน ทักษะต่าง ๆ ของนักเรียน ผลที่เกิดขึ้นกับครูและผลที่เกิดขึ้นต่อโรงเรียน

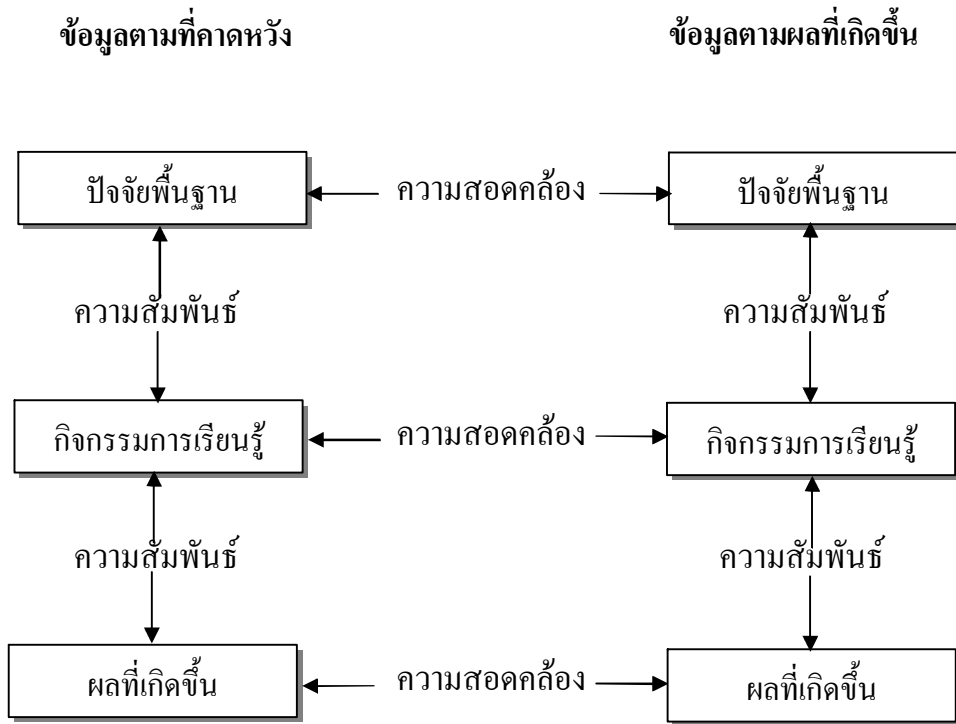
หลังจากทราบข้อมูลที่จะนำมากำหนดเป็นแนวทางในการประเมินผลหลักสูตร สิ่งที่จะต้องพิจารณาต่อไป คือ

1. **ผลที่ต้องการหรือผลที่คาดหวัง** ได้แก่ วัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายต่าง ๆ
2. **ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้** ได้จากวิธีการต่าง ๆ เช่น จากการสังเกต การทดสอบ การสัมภาษณ์ จากรายงานและการติดตามผลด้วยวิธีต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุป การนำวิธีการตาม Stake เสนอไว้ไปใช้จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1. วางแผนว่าจะเก็บข้อมูลอะไรบ้างเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน กิจกรรมการเรียนรู้และผลผลิต
2. เก็บข้อมูลตามที่คาดหวังกับผลที่เกิดขึ้นจริง ๆ
3. เลือกเกณฑ์มาตรฐานเพื่อใช้ในการประเมิน
4. เปรียบเทียบผลที่คาดหวัง กับผลที่เกิดขึ้นจริง ๆ
5. เลือกทางเลือกเพื่อการตัดสินใจ บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้จากการประเมินโดยนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน

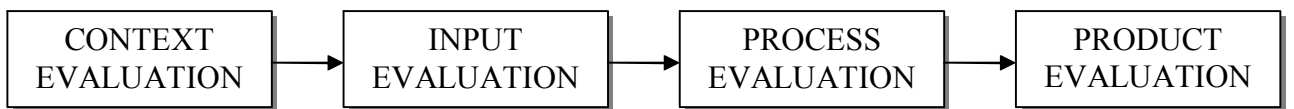
ส่วนการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์และความสอดคล้องของหลักสูตร ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่จะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงหลักสูตร ดังแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์และความสอดคล้องของหลักสูตร

แบบที่ 3 การประเมินผลหลักสูตร Phi Delta Kappa

การประเมินหลักสูตรตามรูปแบบ Phi Delta Kappa คล้ายกับแบบที่ 2 ในแง่ที่เน้นเกี่ยวกับการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ และความสอดคล้องของสิ่งที่บรรจุในหลักสูตร แต่แบบที่ 3 ใช้หัวข้อที่ต่างไปจากแบบที่ 2 เล็กน้อย ดังแสดงในแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 2 แสดงการประเมินผลหลักสูตรตามรูปแบบ Phi Delta Kappa

CONTEXT EVALUATION หมายถึง การประเมินวัตถุประสงค์ของจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตร

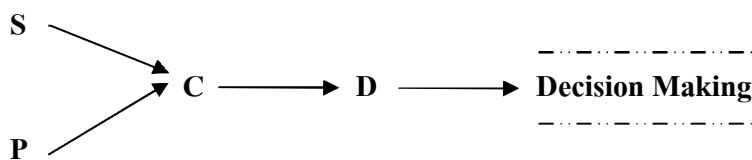
INPUT EVALUATION หมายถึง การประเมินผลระบบโครงสร้างของหลักสูตร รวมทั้งระบบการจัดการบริหารหลักสูตรต่าง ๆ

PROCESS EVALUATION หมายถึง การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ

PRODUCT EVALUATION หมายถึง การประเมินผลที่เกิดจากการใช้หลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตรตามรูปแบบนี้ คือ การที่ผู้สร้างหรือผู้ประเมินหลักสูตร จะทำการประเมินผลด้านต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้าน แล้วนำมาเปรียบเทียบดูว่ามีความสอดคล้องและมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เช่น ถ้าต้องการจะเสริมสร้างให้นักเรียนมีจิตวิทยาศาสตร์ ก็นำมาเทียบดูว่าระบบโครงสร้างและการบริหารหลักสูตรในสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป็นระบบที่เอื้อให้นักเรียนมีจิตวิทยาศาสตร์เองได้หรือไม่ และคุณต่อไปว่าการจัดการเรียนรู้เป็นไปในวิถีทางที่จะช่วยเสริมให้นักเรียนมีจิตวิทยาศาสตร์เพียงใด และผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกันอย่างไร จากการเทียบข้อมูลตามหัวข้อดังกล่าว จะสามารถช่วยให้ผู้ประเมินหลักสูตร ได้เห็นว่าหลักสูตรนั้นมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันเพียงใด และมีจุดใดที่ควรแก้ไขบ้าง

แบบที่ 4 การประเมินผลหลักสูตรของ Provus (Provus Discrepancy Evaluation Model)

S = Standard เป็นขั้นแรกของการดำเนินการประเมินผลหลักสูตร กล่าวคือ ผู้ประเมินต้องตั้งมาตรฐานของสิ่งที่ต้องการวัดไว้เสียก่อน

P = Performance หลังจากที่ได้ดำเนินการขั้นแรกเสร็จแล้ว ผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลในเรื่องของสิ่งที่ต้องการวัดมาให้เพียงพอ

C = Compare เมื่อตั้งมาตรฐาน และรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว ก็นำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่ตั้งไว้

D = Discrepancy จากการเปรียบเทียบข้อมูลกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ ผู้ประเมินจะพบว่า มีช่องว่างอะไรระหว่างผลที่เกิดขึ้นกับผลที่คาดหวัง

Decision Making ผู้ประเมินผลจะส่งผลการประเมินไปให้ผู้ที่จะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อทำการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น จะหยุดใช้หลักสูตรนั้นหรือไม่ หรือจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไร

โดยสรุป การประเมินผลหลักสูตรทั้ง 4 แบบ ที่ได้เสนอมานี้ สามารถช่วยผู้ประเมินผลหลักสูตรในลักษณะต่าง ๆ กัน การที่ผู้ประเมินจะเลือกใช้แบบใดขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย ความสะดวก ตลอดจนข้อมูลที่ผู้ประเมินจะหาได้ อย่างไรก็ตาม การประเมินผลทั้ง 4 รูปแบบ ความจริงแล้วเป็นเรื่องเดียวกัน และมีส่วนที่คล้ายคลึงกันมาก โดยเฉพาะในด้านกระบวนการประเมินผล ทุกรูปแบบจะมีลักษณะตรงกันคือ มีการกำหนดสิ่งที่จะประเมินเฉพาะเจาะจง มีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่จะใช้ในการประเมิน มีการกำหนดเกณฑ์และมาตรฐานในการประเมินผล มีการวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์และมาตรฐานที่ตั้งไว้

เอกสารอ้างอิง

ทิตนา แคมมณี. การประเมินผลหลักสูตร. (เอกสารอัดสำเนา)

Conbach, Lee J. **Course Improvement through Evaluation.** Teachers College Record, May 1963.

Stake, Robert E. **The Countenance of Education Evaluation.** Teachers College Record, April 1967.

Stufflebeam, Daniel. **Education Evaluation and Decision Making.** Itasca, III F.E Peacock Publishers, Inc ; 1971.

Tyler, Robert. **Basic Principles of Curriculum and Instruction : Syllabus for education 305.** Chicago : University Chicago Press, 1950.
